

PANEL 1

Stav energetickej únie

Prípravené Odborom pre európske záležitosti Kancelárie Národnej rady SR

Projekt

Európska komisia (EK) predstavila vo februári 2015 balíček k tzv. energetickej únii (EEÚ), ktorá má za cieľ zaistiť „bezpečnú, udržateľnú, konkurencieschopnú a cenovo dostupnú energiu pre spotrebiteľov v EÚ.“¹ Tento balíček pozostáva z troch oznámení EK Európskemu parlamentu a Rade EÚ, ktorými sú: a) Rámcová stratégia odolnej Energetickej únie s výhľadovou politikou v oblasti zmeny klímy, b) Parížsky protokol – koncepcia boja proti celosvetovej zmene klímy po roku 2020 a c) Dosiahnutie miery prepojenia elektrických sietí na úrovni 10 %.

Aby sa zaručilo dosiahnutie vytýčených cieľov, projekt kladie adekvátny dôraz na integrovaný proces riadenia a monitorovania v energetickej oblasti na európskej, národnej, regionálnej i miestnej úrovni. Základ pre spoľahlivý a transparentný systém, tzv. new governance, s ambíciou znížiť administratívnu záťaž, predstavujú efektívne a integrované národné plány v oblasti energetiky a klímy. To potvrdzuje zámer EK zachovať v rámci robustnej štruktúry riadenia slobodu výberu energetického mixu pri prechode na dekarbonizované hospodárstvo.

Päť prioritných dimenzií

Projekt EEÚ je založený na piatich vzájomne prepojených dimenziách, ktorými sú energetická bezpečnosť, solidarita a dôvera, vnútorný trh s energiou, energetická efektívnosť ako príspevok k optimalizácii spotreby energie, dekarbonizácia hospodárstva, výskum a vývoj. Pre naplnenie cieľov EEÚ vypracovala EK akčný plán obsahujúci konkrétne opatrenia legislatívneho i nelegislatívneho charakteru.

Priorita posilňovania energetickej bezpečnosti, solidarity a dôvery sa má plniť prostredníctvom intenzívnejšej orientácie na využívanie vlastných energetických zdrojov, zameraním sa na ich rozsiahlejšiu diverzifikáciu ako aj na diverzifikáciu dodávateľov a trás. Dôraz sa v tejto oblasti kladie aj na užšiu spoluprácu na medzištátnej a regionálnej úrovni. Posilňovanie a zjednocovanie vnútorného trhu s energiou sa predpokladá na základe zlepšenia energetických prepojení, vykonávania a presadzovania právnych predpisov a intenzívnejšej spolupráce medzi členskými štátmi. Energetická efektívnosť ako príspevok k zníženiu dopytu

¹ EK: Balík pre energetickú úniu. Oznámenie EK Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru, Výboru regiónov, a Európskej investičnej banke. Rámcová stratégia odolnej energetickej únie s výhľadovou politikou v oblasti zmeny klímy. COM(2015) 80 final

po energii je dimenziou, v rámci ktorej chce EÚ zlepšiť energetickú efektívnosť do roku 2030 najmenej o 27 %. Pri dosahovaní tohto cieľa sa sústreďí najmä na sektor stavebníctva a dopravy.

Jedným zo záväzkov EÚ v oblasti klímy je znížiť domáce emisie skleníkových plynov v porovnaní s rokom 1990 o najmenej 40 %. K dekarbonizácii hospodárstva prispeje tiež systém obchodovania s emisiami a vysoké ambície EÚ v oblasti obnoviteľných zdrojov energie. Napĺňanie ambícií EEÚ je nemysliteľné bez podpory výskumu a inovácií. V oblasti klímy a energetiky preto EEÚ zameriava svoju pozornosť na rozvoj inteligentných sietí a inteligentných domácich technológií, ekologickej dopravy a čistých fosílnych palív a bezpečnej výroby jadrovej energie.

Plnenie záväzkov

Práca EK

V rámci revízie aktuálneho nariadenia o bezpečnosti dodávok plynu EK pracuje na balíku opatrení zvyšujúcich odolnosť a diverzifikáciu tejto suroviny, vypracováva komplexnú stratégiu pre LNG a jeho skladovanie.

K prvým významným legislatívnym návrhom, ktoré vo februári 2016 EK zverejnila v rámci prvého piliera, patria návrh revízie nariadenia o bezpečnosti dodávok plynu, ktoré dáva členským štátom, okrem iného, možnosť participovať na spolupráci vo viac ako jednom regióne a návrh revízie rozhodnutia o mechanizme zverejňovania medzivládnych zmlúv v oblasti energetiky.

V oblasti energetickej efektívnosti predpokladá EK zverejniť koncom roka 2016 návrhy revízie smernice o energetickej efektívnosti a smernice o energetickej hospodárnosti budov. Energetická efektívnosť zohráva v projekte EEÚ zásadný význam, nakoľko synergicky vplýva na jej ostatné dimenzie. Oblasť energetickej efektívnosti má v EÚ ešte značný potenciál pre dosiahnutie ďalších energetických úspor, čo si vyžaduje ešte zintenzívniť diskusiu o legislatívnych zmenách v uvedených smerniciach. Spolu s novým návrhom nariadenia o energetickom označovaní výrobkov štítkami, zverejneným už v minulom roku, tieto dokumenty pomôžu prispieť k dosiahnutiu cieľa úspor energie pre rok 2030. Koncom roka 2016 EK plánuje zverejniť aj legislatívny návrh pre nový dizajn trhu s elektrinou a návrh pre oblasť bezpečnosti dodávok elektriny ako aj pre využitie obnoviteľných zdrojov a novú správu riadenia EEÚ.

Ohľadom mechanizmu solidarity boli nastavené postupy týkajúce sa informačných tokov štátu, ktorý o pomoc žiada a štátu, ktorý pomoc poskytuje. V rámci uplatňovania transparentnosti sa navrhuje nový rozsah poskytovaných informácií o kontraktach plynárenských spoločností.

Zvyšovanie energetickej bezpečnosti EÚ je spojené aj s prijatím revízie rozhodnutia EK o medzivládnych dohodách v oblasti energetiky. Povedie k zvýšeniu transparentnosti v rámci dodávok energií z tretích krajín do EÚ, ktoré budú zabezpečované prostredníctvom zavedeného mechanizmu pre výmenu informácií. Dosiahne sa taktiež kompatibilitosť v dohodách s tretími krajinami s európskou legislatívou v oblasti energetiky. S cieľom posilniť svoju energetickú

bezpečnosť a znížiť existujúcu závislosť od jednotlivých dodávateľov, sa EÚ orientuje na užšiu spoluprácu s členskými štátmi na zabezpečení prístupu k alternatívnym dodávateľom, a to aj prostredníctvom južného koridoru zemného plynu, Stredozemia a Alžíriska.

Ako už bolo uvedené, ďalšou dôležitou témou s dopadom na občanov je aktuálne diskutovaný návrh nariadenia o energetickom označovaní výrobkov, ktorého proces pripomienkovania bol a je mimoriadne komplikovaný a sprevádzaný zložitými rokovaniami v otázkach reškálovania a databázy výrobkov. Jeho cieľom je už budúci rok priniesť občanom EÚ lepšiu orientáciu pri rozhodovaní o výbere energeticky účinných výrobkov.

Nová legislatíva týkajúca sa trhu s elektrinou, ktorú EK plánuje predstaviť koncom roka 2016, by mala mať za cieľ zapojiť vo väčšej miere spotrebiteľov na strane spotreby a vytvoriť flexibilný systém pri spoľahlivom zabezpečovaní dodávok elektrickej energie, čo prispeje k ďalšiemu prehĺbeniu energetickej bezpečnosti. Táto legislatíva sa bude týkať aj koordinácie národných energetických systémov, čo prispeje k zvýšeniu kompatibility pri tvorbe energetických politík jednotlivých členských štátov s cieľom dosiahnutia klimaticko-energetických záväzkov EÚ do roku 2030.

Koncom roka 2016 podpredseda EK a komisár zodpovedný za EEÚ, Maroš Šefčovič, predstaví druhú správu o stave EEÚ. Zhodnotí v nej priebeh roka 2016 pri budovaní EEÚ, ktorý je „rokom výsledkov EEÚ“ a predstaví priority v oblasti energetiky pre nadchádzajúce obdobie. Medzi nimi predovšetkým vyzdvihne návrhy na zvýšenie energetickej efektívnosti v budovách, nový ekodizajn a nový dizajn trhu s elektrinou v Európe.

Situácia na úrovni EÚ, členských štátov a regiónov²

EÚ je na dobrej ceste k splneniu svojich cieľov stratégie Európa 2020 v oblasti emisií skleníkových plynov (t. j. -20 % do roku 2020 v porovnaní s rokom 1990). Emisie EÚ boli v roku 2014 o 23 % nižšie než v roku 1990 a podľa najnovších prognóz členských štátov sa očakáva, že v roku 2020 budú o 24 % nižšie než v roku 1990. V oblasti obnoviteľných zdrojov je EÚ ako celok na dobrej ceste k splneniu cieľa na rok 2020. Všetky členské štáty okrem troch splnili svoj priebežný cieľ na obdobie 2013/14 na základe údajov z roku 2013.

Väčšina členských štátov by mala prijať ďalšie opatrenia na posilnenie ambícií i snáh o dosiahnutie národných cieľov v oblasti energetickej efektívnosti do roku 2020. Všetky členské štáty okrem štyroch svoju energetickú náročnosť v priemysle a stavebníctve od roku 2005 do roku 2013 znížili. V sektore výroby elektriny ukazujú analyzované výkonnostné ukazovatele vo väčšine krajín zhoršenie. Členské štáty by mali predovšetkým viac podporovať podiel tepla z vysoko efektívnych kogeneračných zariadení a vysoko efektívnych zariadení diaľkového vykurovania a chladenia.

² EK: Oznámenie EK Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru, Výboru regiónov a Európskej investičnej banke. Správa o stave energetickej únie za rok 2015. COM (2015) 572

Medzi členskými štátmi existujú veľké rozdiely a mnoho z nich ešte plne nezaviedlo pravidlá potrebné na dosiahnutie konkurenčných a likvidných trhov. Pokiaľ ide o elektrickú infraštruktúru, väčšina členských štátov už cieľ 10 % elektrického kapacitného prepojenia do roku 2020 dosiahla. Prepojenia sú stále potrebné na ďalšie prehĺbenie vnútorného trhu s elektrinou (napr. v juhozápadnej Európe), ako aj medzi niekoľkými členskými štátmi v severnej a východnej Európe, alebo lepšie prepojenie členských štátov so zvyškom severozápadnej Európy. Všetky členské štáty musia odberateľov lepšie informovať o možnostiach energetickej efektívnosti a ďalej musia zlepšovať investičné podmienky pre súkromných odberateľov. Okrem toho sú v záujme účinného riešenia energetickej a palivovej chudoby potrebné cielenejšie opatrenia pre zraniteľných odberateľov. K posilneniu postavenia odberateľov zavedením inteligentného merania došlo len v niektorých členských štátoch. Vo viacerých členských štátoch bráni administratívne zaťaženie odberateľom pri prechode na nového dodávateľa, a teda aj na lepšie zmluvné podmienky. Na regionálnej úrovni je k polovici roku 2015 väčšina veľkoobchodných trhov s elektrinou v EÚ napojená na jedného alebo viacerých susedov a badať cenovú konvergenciu. V prípade plynu je situácia kontrastnejšia. Napriek určitej cenovej konvergencii na veľkých európskych plynových uzloch pretrvávajú v EÚ veľké cenové rozdiely a slabá trhová integrácia – čiastočne v dôsledku dlhodobých zmlúv a chýbajúcich prepojení.

EÚ pokročila v diverzifikácii zdrojov, trás a dodávateľov energií. Približne 40 % plynu dovezeného do EÚ v roku 2013 však pochádzalo z Ruska a viacero členských štátov je stále úplne alebo prevažne závislých od ruských dodávok. Najmä severné krajiny treba lepšie napojiť na plynárenský trh strednej Európy, zlepšiť spojenia medzi členskými štátmi a zaistiť, aby všetky členské štáty mali prístup k uzlom skvapalneného plynu a dokázali využiť kapacitu LNG, ktorú už niektoré krajiny vytvorili alebo majú potenciál vytvoriť. Členské štáty musia takisto posilniť (regionálnu) spoluprácu na poli bezpečnosti dodávok elektriny a primeranosti výroby.

Podnety k diskusii:

- Význam politiky súdržnosti pre EEÚ, význam EEÚ pre politiku súdržnosti.
- Možné zmeny v zahraničnej, obchodnej a environmentálnej politike USA a ich predpokladaný dopad na environmentálne ambície EÚ a jej konkurencieschopnosť.
- Finančné zdroje a nástroje pre podporu EEÚ. Potenciál Európskeho fondu pre strategické investície (EFSI).